

A személy- és csoportközi értékelés pszicholingvisztikája

Bigazzi Sára¹, Csertő István², Alessio Nencini³

¹ Pécsi Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet
Ifjúság útja 6 Pécs 7624
bigazzisara@hotmail.com

² Pécsi Tudományegyetem, Pszichológiai Intézet
Ifjúság útja 6 Pécs 7624
csertopi@gmail.com

³ Università di Padova, Dipartimento di Psicologia Sociale
alessio.nencini@unipd.it

Kivonat: Jelen kutatási projekt az NKFP 6/074/2005 számú pályázat támogatásával készült, melynek célja a szövegek automatikus elemzésének kidolgozása különböző pszichológiai dimenziók mentén. Munkánk célja egy olyan szövegelemző program kidolgozása, amely képes a történetekben kifejezésre kerülő értékelések automatikus azonosítására. A szöveg egy társadalmi valóságot tár elénk, melyben, ahogy a történet halad előre, személyközi és csoportközi kapcsolatok születnek, állnak fenn és változnak meg a szereplők között. Az értékelések ezen kapcsolatok dinamikus építőelemei.

1 Elméleti háttér

A Jerome Bruner által megalapozott narratív pszichológia elméleti keretei szerint az emberi tapasztalat narratív formákba szerveződik [1], [2]. Ahogyan azt Bruner kifejti, a narratív pszichológiának és a szociális reprezentáció konstrukcionista elméletének léteznek közös pontjai. Bruner szerint a szociális reprezentációk narratív szerveződésükön keresztül jönnek létre és terjednek el. Ebből a perspektívából a narratívum vagy bármilyen történet már a nyelv előtt létezett, természetes eszközt nyújtva az embereknek, hogy világnézetüket megkonstruálják és társadalmi valóságukat megértsék. Ennek következménye, hogy egy szociális reprezentációnak a megosztása és megvitatása kötelezően tartalmának narratív szerveződésén keresztül történik. Így a kommunikáció folyamata gondolatmenetünk kiindulópontja: az emberek a kommunikáción keresztül konstruálják és osztják meg tapasztalataikat és reprezentációikat. Így a nyelven keresztül, társadalmilag elismert szabályainak és konvencióinak felhasználásával, az emberek képesek világnézetüket egyértelműsíteni és érthetőbbé alakítani. Ennek következménye, hogy a nyelvre és konvencióira építünk, amelyeket az emberek arra használnak fel, hogy közösen elfogadott jelentéseket hozzanak létre.

Ez az elméleti keret lehetőséget ad a személyes és szociális identitás többarcú fogalmának vizsgálatára is. A személyes identitás tekinthető úgy, mint egy biográfia,

amely múltbéli tapasztalatokat gyűjt össze, és a jelentől függően folytonosan újraírja őket [3]. A szociális identitásnak, hasonló módon, számolnia kell a csoport múltjával. A múlt és a jelen elemeinek szervezésében és strukturálásában az időbeli komponens alapvető: kontinuitást és koherenciát nyújt a reprezentációnak [4], [5]. Ez a reprezentáció, mely a csoport legrelevánsabb elemeiből, gyakran történelmi elemeiből épül fel, egy szimbolikus rendszert jelent, amelyet a csoporttagok más emberekkel való mindennapi kapcsolataikban, identitásuk – összehasonlításra és értékelésre keresztüli – tárgyalásában használnak fel [6].

Ebben a kontextusban kell értelmeznünk az identitás és az értékelés közti kapcsolatot is. Úgy gondoljuk, hogy sem a személyes, sem a szociális identitást nem értelmezhetjük úgy, mint statikus és változhatatlan entitásokat. Ellenkezőleg, az identitás a más emberekkel folytatott kommunikáción keresztül egyfolytában újradefiniálódik és rekonstruálódik, és ebben a folyamatban a pszichológiai értékelés alapvető szerepet játszik.

Mindannyian rendelkezünk egy olyan értékrendszerrel, melynek kategóriái vagy dimenziói mentén megítélünk egy másik embert. Az értékelésnek ebben a folyamatában a másokra ruházott tulajdonságok a róla alkotott reprezentációnk szerves részévé válnak, és e reprezentáció meghatározó szerepet kap a másik viselkedésének észlelésében, a rá irányuló illetve őt érintő kommunikációs aktusaink és egyéb cselekedeteink megtervezésében, kivitelezésében, valamint hatással van az önmagunkról alkotott reprezentáció szerveződésére és tartalmára, beleértve értékeink rendszerét. Az értékelés így kizárólag egy relációs perspektívában létezik és létrehozott elemei csak e kapcsolaton belül értelmezhetőek.

1.1 Az értékelés pszicholingvisztikai modellje

Semin és Fiedler [7], [8] nyelvi kategória modelljéből (LCM) kiindulva igyekeztünk megragadni a narratívában megjelenő pszichológiai értékelést. Az értékelés pszicholingvisztikai modelljét referenciarendszerként kezeltük a további kategorizálásokhoz.

A modell két alapidimenzióra épül:

- Az első „Konkrét-absztrakt” dimenzió Semin & Fiedler nyelvi kategória modelljéből származik [7], [8], és a különböző absztrakciós szinteknek felel meg, amelyeket az emberek cselekvések és történések leírásánál használnak fel. A mi modellünkben ez a dimenzió az értékelésben megjelenő különböző absztrakciós fokozatoknak felel meg, mivel az értékelt személyre való utalás kifejezhető fizikai tulajdonságokkal vagy konkrét cselekvések leírásával, figuratív képekkel vagy absztrakt fogalmakkal. A konkrétság erősen kapcsolódik az értékelés alatt álló személy észlelhető tulajdonságaihoz és helyzeti beágyazottságához.
- A második „Explicit-Implicit” dimenzió az értékelést kifejező kommunikáció megértéséhez szükséges közös tudásra utal. Minél explicitebb egy értékelés, annál jobban dekontextualizált jelentéssel bíró és általános tudásra épülő szavakkal és kifejezésekkel lesz megformálva. Ez alacsonyabb szintű értelmezést és kevesebb inferenciát igényel a befogadó részéről. Egy implicit értékelés magasabb szintű háttértudást igényel. Ebben az esetben az értelmezés folyamata erősen kontextus függő lesz.

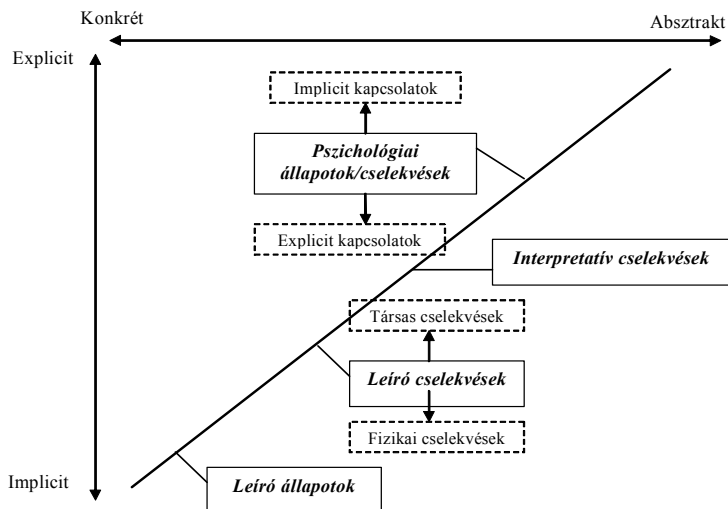

Fig. 1. Az értékelés pszicholingvisztikai modellje

A kapott diagonális a kontextualizáltság versus általánosság fokát jelenti. Az implicit és konkrét pólusból kiindulva a *leíró állapotokat* találhatjuk meg. Ez a kategória azokat a nyelvi állításokat tartalmazza, amelyekben az értékelés az értékelt fizikai leírásain és szerepein keresztül jön létre. Ezek a nyelvi formák, amennyiben tartalmaznak értékelést, erősen kontextualizáltak és megértésükhöz több következtetésre van szükségünk. Az értékelő nem vállal egy aktív és határozott pozíciót, inkább egy távoli és konkrét perspektívát választ. Nem direkt és explicit minőségeket fogalmaz meg, hanem többé-kevésbé megosztott társadalmi kategóriákat, szerepeket, metaforákat, konkrét képi leírásokat, amelyekkel ugyanakkor az értékelő hovatartozásából adódóan attribútumokat, normákat és értékeket is kommunikálhat. Az értékelésnek ezt a nyelvi kategóriáját talán a legnehezebb azonosítani kijelentéseinek kontextusfüggősége és implicit jelentésekkel való telítettsége miatt.

- Anna egy szőke nő.
- A cigány fiú megfürdött a patakban.
- Az alacsony szicíliai a szembefújó szélben összegörnyedve ment tovább.

A *leíró cselekvéseket* az értékelés pszicholingvisztikai modelljének második szintjén találjuk. Az értékelés itt egy konkrét és fizikálisan megjelenő cselekvés, eset leírásán keresztül történhet. Az ilyen igék használatát az a szándék vezérli, hogy a beszélő egy adott, megfigyelhető eseményt írjon le, megtartva annak perceptuális jellegét. Ebben az esetben az esetleges értékelés szintén implicit és értelmezéséhez szükséges jelentésének kontextusba helyezése.

- János átöleli Máriát
- Péter elrohant.

A cselekvés interperszonális mivoltától függően két alkategóriába osztható. Ahogy, az ábrán is látszik, fizikai cselekvéseknek hívjuk azokat a kifejezéseket, ame-

lyekben nincs egy explicit kapcsolat. Társas cselekvéseknek nevezzük azokat a cselekvéseket, amelyek egy explicit kapcsolatot is kifejeznek (pl.: János átöleli Máriát).

Az *interpretatív cselekvések* kategóriája olyan cselekvéseket tartalmaz, amelyek elvesztették a cselekvés konkrét és perceptuális elemeit. Ezeknél az értékelő állításoknál a használt igék figuratívak: a cselekvéseket egy absztrakt síkon írják le. Az absztraktság következménye, hogy egy morális tartalmat és értékelést közvetíthetnek használatukban. Az interpretatív igék nem megfigyelhető cselekvéseket írnak le, a befogadónak kell értelmezni a kijelentésben rejlő értékelés tartalmát.

- Józsi bántotta Gabit.
- Péter udvarol Annának.

A *pszichológiai állapotokhoz* olyan nyelvi elemek tartoznak, amelyek egy egyén belső állapotát írják le. Az értékelések itt az értékelt személy érzelmeiről való nyilatkozások. Ezek a pszichológiai állapotok absztraktabb és dekontextualizáltabb helyzetekről számolnak be, mint az előző nyelvi elemek. Ebben az esetben egy empátikus perspektívát kap a befogadó. Az értékelés az értékelt érzelmi állapotának átélésében keletkezik. Ez egy szubjektív értékeléshez vezet, amely nem a személy diszpozíciós jellemzői alapján történik, ezért még mindig változtatható és helyzeti.

- Sándor utálja azt az embert.
- Lóri boldog.

Ebben az esetben az értékelő sajátos szándékától függően kétfajta alkategóriát találunk: a pszichológiai állapotok önállóan (pl.: Lóri boldog), vagy egy kapcsolati helyzetben vonatkozhatnak az értékelés tárgyának érzelmi, tudati állapotára (pl.: Sándor utálja azt az embert). Ezek az értékelések még nagyobb mértékben függetlenednek a szituációtól, és lehetőséget adnak a befogadó számára, hogy identifikálódjon az értékelés tárgyával.

Az *értékelő állapotok* kategóriája a legabsztraktabb és legexplicitebb kifejezéseket tartalmazza, amelyekben megjelenhet egy személyközi értékelés [9]. Az értékelő állapotok a leggyakrabban használtak attitűdök kifejezésénél. Általánosítják az értékeléseket különböző eseményeken keresztül, és csak az értékeltet írják le. A pszichológiai állapotoktól eltérően az értékelő állapotok bizonyos érzelmi távolságból kezelik az értékeltet: olyan társadalmilag elfogadott normák és értékek szerint minősítik, amelyek fontosak az értékelő számára.

- Géza agresszív
- Helyes az a lány

Az értékelő állapotok az értékelés tárgyával kapcsolatos általánosításokat fejeznek ki. Ezek az értékelések nagyon hatékonyak, mivel olyan elterjedt és jelentőségteljes tulajdonságokon keresztül írják le az értékeltet, amelyek esetében magas szintű társadalmi konszenzus feltételezett.

1.2 Értékstruktúra és értékelések

Az értékelést kifejező nyelvi forma konnotációja nagyon gyakran társadalmilag meghatározott. Amikor valakit értékelünk, egy pozíciót jelölünk ki számára egy vagy több tulajdonság mentén. Az értékelés tekinthető úgy, mint az értékelő értékeinek és

vélekedéseinek tudatosan az értékelt tárgygal kapcsolatos megfogalmazása. Ahogyan a világot és benne másokat látunk, lehetővé teszi számunkra, hogy jelentéssel töltsük fel társadalmi valóságunkat, melynek része mások értékelése. Ebből adódóan a fentiekben leírt modellt az értékelő értékrendszerével kell kapcsolatba hoznunk. Ehhez a Schwartz [10] által felállított egyetemes értékstruktúrára támaszkodtunk, melyben a szerző az emberi cselekvés mögött meghúzódó célokat és motivációkat csoportosította [10], [11]. Modellünk kategóriáiban az értékelő kifejezések tartalmi csoportosításához Schwartz értékstruktúrájának négy értékdimenzióját használjuk fel.

- **Nyitottság a változásra**, amely az önirányítás, az ingerlés és a hedonizmus értékeire utal
- **Konzervativizmus**, amely a tradíció, a konformitás és a biztonság értékeire utal.
- **Szelf-transzcendencia**, amelyhez a jóindulat és az univerzalizmus értékei tartoznak.
- **Ön-érvényesítés**, amely a hatalom és a teljesítmény értékeit érinti.

Az értékelő állapotok az adott értékre vonatkozóan pozitívak illetve negatívak lehetnek.

1. Táblázat: Schwartz értékdimenziói és az értékelő állapotok

<i>Schwartz-dimenziók</i>	Értékelő állapot	
	+	-
Nyitottság a változásra	A független. A kíváncsi. A aranyos.	A függő. A passzív. A visszataszító.
Konzervativizmus	A fegyelmezett. A udvarias. A tiszteletteljes.	A fegyelmezetlen. A udvariatlan. A tiszteletlen.
Szelf-transzcendencia	A jóindulatú. A őszinte. A becsületes.	A rosszindulatú. A hűtlen. A becsstelen.
Önérvényesítés	A tekintélyes. A ambiciózus. A sikeres.	A engedékeny. A motiválatlan. A sikertelen.

2 Az értékelő állapotok nyelvtani vizsgálata

Ebben a fejezetben az automatizált szövegelemzés kidolgozásának eddig megtett lépései kerülnek bemutatásra, amely értékelési modellünk legabsztraktabb és a szövegen belül legkönnyebben beazonosítható szintjét, az értékelő mellékneveket tartalmazza. Egy szövegen belül értékelést kifejezhető érzelmi állapotok és mentális cselekvések tulajdonításának azonosításához Fülöp Éva által elkészített érzelmi szótárt

és Vincze Orsolya által létrehozott mentális igék kategóriáját fogjuk felhasználni. Az interpretatív igéket elkülönítettük a deskriptív igéktől, további feldolgozásuk még folyamatban van. Végső célunk, olyan mondatfeletti lokális nyelvtanok megírása melyek képesek a szövegben megjelenő különböző szintű, tartalmú és konnotációjú személy- és csoportközi értékelések azonosítására.

2.1 Az értékelő állapotok szótárai

Az MTA Nyelvtudományi Intézetének melléknév-szótárából, amely a magyar nyelvben leggyakrabban használt tizenöt ezer melléknevet tartalmazza, két független bíráló döntése alapján kiválogattuk a személyre (is) vonatkoztatható mellékneveket illetve melléknévi igenévképzős alakokat. Ezeket két kategóriába, a leíró (pl. szőke) és az értékelő melléknevek (pl. szép) kategóriájába csoportosítottuk. További kategóriát képeztek azok a melléknevek, amelyek szövegkörnyezettől függően lehetnek leírók és értékelők is (pl. vízfejű). Összesen 2133 leíró, 2010 értékelő és 1177 kontextusfüggő szót találtunk.

2. Táblázat: Részlet az általánosan pozitív illetve negatív konnotációval bíró melléknevek szótárából

Önmagukban pozitív konnotációval bíró melléknevek	Önmagukban negatív konnotációval bíró melléknevek
türelmes	Aberrált
udvarias	Abnormális
utolérhetetlen	Ádáz
üditő	Aggályos
üdvös	Aggasztó
üdvözítő	Agresszív
ügyes	Agyalágyult
ügyi	Agyatlan
vájtfulű	Agymosott
választékos	Alábbvaló
változatos	Alacsony
varázslatos	Alacsonyrendű
vitális	Alamuszi
vonzó	Alantas
zseniális	Alattomos
mélyérzésű	Alávaló
tündöklő	Aljas

Az értékelő mellékneveket további két kategóriába csoportosítottuk konnotációjuktól függően. 475 olyan szót találtunk, amelyek a szövegtől dekontextualizáltan, alapvetően pozitív konnotációval bírnak, 689 negatívát és 846 olyan melléknevet (2. táblázat), amelyek értékét a szűkebb vagy tágabb szövegkörnyezet, határozza meg (ilyenek pl. az -ű/-ű képzős melléknevek – gyenge/jó képességű, illetve azok a melléknevek, melyek konnotációja a beszélőnek a szövegben kifejeződő attitűdjétől függ – pl. agilis, ironikus).

Az általános pozitív-negatív konnotáción túl az értékelő mellékneveket a fentebb bemutatott Schwartz-féle értékmodell négy értékdimenziója mentén is megítéltük. A

melléknevek minden egyes dimenzió pozitív, negatív vagy semleges értéket vehetnek fel. Ily módon minden melléknév négy értéket kapott a dimenziális kódolás során.

A szelf-transzcendencia dimenzió való kódolást például a következő, ellentétes jelentésű tulajdonságpárok alapján végeztük:

3. Táblázat: Részlet a szelf-transzcendencia értékdimenziót reprezentáló melléknévi szótárból

pozitív szelf-tr.:	Negatív szelf-tr.
Jóindulatú	Rosszindulatú
Univerzalista	Sovinisza
Önzetlen	Önző
Védelmező	Támadó
megértő, együttérző	Elutasító
Barátságos	közönyös, barátságatlan
Őszinte	Hazug
Becsületes	Becstelen
Szerető	Szeretetlen

Az értékelő melléknevek grammatikája

Az MTA Nyelvtudományi Intézetének segítségével a NOOJ nevű szövegelemző programban a fent leírt szótárakat lefuttattuk. Az értékelő melléknevek morfológiai és szintaktikai sajátosságainak figyelembevételével válik lehetővé olyan, a számítógépes tartomelemzést vezérlő grammatikai szabályok („lokális nyelvtanok”) megalkotása, amelyek alapján a NOOJ nevű program kimutatja az értékelő melléknevek konkordanciáit a vizsgált szövegben.

Elsőként egy olyan vezérlő szabályt kívánunk létrehozni, amely az egyes *tagmondaton belül* elkülöníti az értékelő jelzős szerkezeteket, valamint az alanyként illetve névszói állítmányként szereplő értékelő mellékneveket.

Példák az azonosítandó elemekre:

- *Jelzős szerkezet:* A bölcs ember kevés szóból is ért.
- *Alany:* A bölcs kevés szóból is ért.
- *Névszói állítmány:* A dalai láma bölcs.

Ahhoz, hogy a Nooj el tudja végezni ezt a műveletet, első lépésben az azonosítandó elemek köréből ki kell zárunk a következőket:

- az értékelő melléknevek ragozott alakjait (pl. szépen, jól, biztatólag);
- azokat a ragozott alakokat, amelyekben a melléknév mint kettős szófajú szó főnévként funkcionál (pl. szépre, jót, biztatóval);
- azokat a múlt idejű igealakokat, amelyek formájukban megegyeznek az igékből képzett befejezett melléknévi igenevekkel (pl. tanult, szeretett);
- azokat az értékelő mellékneveket, amelyek nem személyekre vonatkoznak (pl. szép táj, ez igaz);

Ily módon a program csak azokat az értékelő mellékneveket azonosítja, amelyek alanyesetben és egyes vagy többes számban vannak. Az alanyesetben lévő alakok egyes számban szerepelhetnek jelzős szerkezetekben, valamint egyes vagy többes számban alanyként illetve névszói állítmányként.

Második lépésben be kell vennünk az azonosítandó elemek körébe a következőket:

- az értékelő melléknevek közép, felső, és túlzófokú – alanyesetben és egyes vagy többes számban lévő – alakjait (pl. jobb, legjobb, legeslegjobb);
- azokat az értékelő mellékneveket, melléknévi igeneveket, amelyek szószervezetekben nyerik el értéküket (kontextusfüggők); ilyenek többek között a következők:
 - az -ú/-ű képzős melléknevek (pl. jó képességű);
 - egyes melléknévi igenevek (pl. rosszul alkalmazkodó, jól felkészült)

Az értékelő melléknevek lokális nyelvtanai

A szótárak alkalmazásakor azzal a nehézséggel kerültünk szembe, hogy a program a keresés során a szótári elemeknek nem az általunk megadott alakját, hanem a tövét vette figyelembe, és az egyes tövek minden toldalékolt alakját azonosította (pl. a „kedves” esetében listázta a „kedvel”, „kedvvel”, „kedvenc”, „kedvét alakokat is).

Ezt a problémát úgy küszöböltük ki, hogy a következő formában annotáltuk a keresett mellékneveket: <[abszolút vagy relatív] tő + melléknévképző + alanyeset>. Ily módon a program csak a keresett elemeket azonosítja, azoknak egyes ill. többes számú, alanyesetű alakjait (pl. a gondoskodó a <gondoskodik+imppart+nom> annotációt kapta). Az annotált mellékneveket képzők szerint csoportosítottuk. Ez azért célszerű, mert egyes, a későbbiekben megírandó nyelvtanok csak egy-egy csoportra fognak vonatkozni (pl. a befejezett melléknévi igenevek olyan lokális nyelvtant igényelnek, amely elkülöníti azokat a múlt idejű igealakoktól). A képzőtípusok alapján a következő kategóriákat hoztuk létre: az -ú/-ű képzős (uattrib); -s képzős (sattrib); -i képzős (iattrib) melléknevek; a folyamatos (imppart), befejezett (perfpert), beálló történésű (futpart) és modális (modalpart) melléknévi igenevek kategóriáit; valamint az „egyéb” kategóriát, amelyben a nem képzett melléknevek (pl.: szép), illetve az olyan képzett alakok szerepelnek, amelyeket nem annotáltunk, mivel képzőjüket a Nooj nem azonosítja (pl. fosztóképző). Az annotált formában bevitt szótárak lehetővé tették az alanyesetű pozitív értékelő melléknevek kizárólagos azonosítását a szövegben. Jelzős szerkezetben, névszói állítmányként és alanyként minden esetben alanyesetű melléknévi alakok szerepelnek. A következő nyelvtan a pozitív értékelő melléknevek jelzős szerkezetben való azonosítására utasítja a Nooj-t (Fig. 2.).

Az „<A” és a „+ synsem=poz jelzős szerkezet>” parancsokat követve a program az azonosított nyelvi egységeket a „poz jelzős szerkezet” címkével látja el. A „pozjelszer”-kel megjelölt, zárójelben található doboz beágyazott gráfokként tartalmazza a különböző képzővel rendelkező pozitív értékelő melléknevek egyes kategóriáit. A dobozba visszatérő rekurzív görbe és a dobozon belüli vessző együttesen a szövegben előforduló olyan felsorolásokat azonosítja, amelyekben a mellékneveket kizárólag vesszők választják el egymástól. A „<\$pozjelszer=A+sg-pssg-ps>” parancs mint megszorítás arra utasítja a programot, hogy a „pozjelszer” egységben szereplő szótári elemek közül csak azokat az alakokat azonosítsa a szövegben, amelyek egyes számban és birtokos személyjel illetve birtokjel nélkül állnak (kizárva így pl. az „igaza van” kifejezést, azonosítva ugyanakkor az „igaz ember” szerkezetet). A következő egység, a dobozban szereplő „<N>” parancs szerint a program csak azokat a szerkezeteket azonosítja, amelyek egy vagy több (az előzőekben meghatározott kritériumoknak

eleget tevő) pozitív értékelő melléknévből, valamint egy közvetlenül utána álló (toldalékolt vagy toldalék nélküli) főnévből állnak. A személyre vonatkozó értékelő jelzős szerkezeteket egyelőre nem tudjuk elkülöníteni más entitásokra (pl. állatokra, tárgyakra) vonatkozóktól, mert a rendelkezésre álló főnévszótár tartalmi kategorizációja jelenleg még folyamatban van. A humán főnevek szótárának bevitelével az elkülönítés minden további nélkül lehetségessé válik.

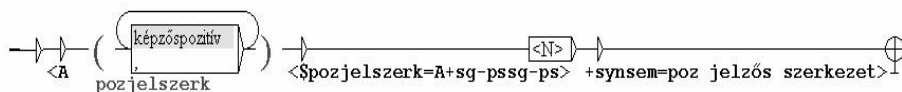

Fig. 2. A pozitív értékelő jelzős szerkezetek lokális nyelvtana

A lokális nyelvtan más melléknév-szótárak alkalmazásával is lefuttatható, így módon azonosítani lehet a negatív értékelő mellékneveket illetve az egyes schwartzi dimenziókhoz tartozó mellékneveket is.

2.4 További feladatok

A fentebb bemutatott lokális nyelvtan egyelőre nem tudja kezelni az olyan jelzős szerkezeteket, amelyben a jelző vagy jelzők illetve főnévi referenciájuk nem közvetlenül egymás mellett helyezkednek el, hanem más elemek (pl. kötőszók) ékelődnek közéjük (pl. az okos és nagyon jó magaviseletű Péter). Ezen szerkezetek azonosításának problémája még megoldásra vár.

Azok az alanyesetű melléknevek, amelyek nem jelzős szerkezetek részei, vagy alanyként, vagy állítmányként szerepelhetnek a mondatban. A következő feladat, hogy ezeket a mellékneveket elkülönítsük egymástól, illetve azonosítsuk őket a szövegben. Ez azért szükséges, mert a különböző nyelvi formákban kifejezett értékelések az értékelés eltérő szubjektív hangsúlyosságát közvetíthetik.

A későbbiekben a következő alakok azonosítására fogunk lokális nyelvtanokat írni: a melléknévhez járuló ragokkal ellátott alakokra (pl. *-n/-on/-an/-en, -l/-ul/-ül, -lag/-leg*), amelyek nem közvetlenül az értékelőre vonatkoznak, hanem valamely hozzá tartozó entitásra (tárgyra, viselkedésre vagy tulajdonságra), ezzel indirekt módon kommunikálva az értékelést. Továbbá a főnévi ragokkal ellátott alakokra (pl. *tárgy-eset, részeseset*), amelyek helyettesítik az értékelőt, és így módon közvetlen értékelést fejeznek ki.

Bibliográfia

- [1] Bruner, J.: Actual Mind, Possible worlds. Cambridge, MA: Harvard University Press. (1988)
- [2] Bruner, J.: Acts of meaning. Cambridge, MA: Harvard University Press. (1990)

- [3] Ricoeur, P.: Construing and constructing. Review of the book *The aims of interpretation*. In M. J. Valdes (Ed.), *A Ricoeur reader: Reflections and imaginations* (pp. 195-199). New York: Harvester/Wheatsheaf. (1991)
- [4] Liu, J. & Hilton, D. How the past weighs on the present: Social representations of history and their role in identity politics. *British Journal of Social Psychology* (2005)
- [5] Liu, J. & all.: Social representations of events and people in world history across twelve cultures. *Journal of Cross-cultural Psychology*. (2004)
- [6] László, J. *A történetek tudománya*. ÚMK, Budapest (2005)
- [7] Semin, G. R., & Fielder, K.: The cognitive functions of linguistic categories in describing persons: Social cognition and language. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 558–568. (1988).
- [8] Semin, G. R., & Fielder, K.: The Linguistic Category Model, Its Biases, Applications and Range. *European Review of Social Psychology*, 2, 1-30
- [9] Smith, E. R. & Semin, G. R.: Socially situated cognition: Cognition in its social context. *Advances in Experimental Social Psychology*, 36, 53-117 (2004)
- [10] Schwartz, S. H.. Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25) (pp. 1-65). New York: Academic Press. (1992)
- [11] Myrsky, L. & Helkama, K.: University students' value priorities and emotional empathy. *Educational Psychology*, 21, 25-40. (2001)